

Diskusní hlas v historickém semináři

Rudolf Steiner

Kdybychom chtěli v obvyklém stylu mluvit o Dantovi, naprosto bychom tomuto jevu neučinili po právu. Měli bychom cítit, že, přicházíme-li k velkým jevům historického vývoje, stává se v podstatě nutné, abychom se vyjádřili ke způsobu, jak chápeme historický vývoj v jeho jednotlivých konkrétních jevech. Například Herman Grimm uvádí těchto mužů, kteří se mu jeví být pro vývoj lidstva nejdůležitější: David, Homer, Dante, Shakespeare, Goethe. (poznámka překladatele: Hermann Grimm 1828-1901: „Rafael jako světová mocnost“ - Berlín 1900-1902 doslovně: „Pět nejmocnějších mužů, které znají tisíciletí lidských dějin, bylo pět básníků žijících před a po Kristu: David, Homer, Dante, Shakespeare, Goethe“.)

Musí nám být přitom jasné, že vše, co je zde řečeno, je řečeno za předpokladu: Co by bylo, kdyby Dante neexistoval? Můžeme zde podat jen jediné hledisko.

Z přednášek jste mohli poznat, že časové období, v němž právě žijeme, začalo přibližně v první třetině 15. století. Dantovo působení pak spadá krátce před tuto dobu, to je do 13. století, v němž nám vystupuje vstříc něco, co zvláštním způsobem uzavírá období, které začalo v 8. století před Kristem. V Dantovi vystupuje osobnost, která tak ostře nerozlišuje mezi tím, co nazírá umělecky a co imaginativně, jako je tomu u pozdějších osobností. To, co vnitřně prožívá v obrazech, to Dantovi splývá s tím, co pak umělecky líčí ve své „Božské komedii“.

Musíme si uvědomit, že Dante žil v duchovním světě, který dnes už neexistuje. Tento svět, který je nám tak velkolepým způsobem vylíčen skrze Danta, nebyl toho druhu, jaký prožíval jen jednotlivec, ale jeho prožívání bývalo velmi rozšířené. Lze dokázat, jak obrazy, které Dante přináší ve svém díle tak, jak je převzal, žily také v jeho současnicích. Nežily u současníků v obecných mýtech, nýbrž právě stejným způsobem jako u Danta. Tento svět však zanikl a byl pro nás konzervován jen v Dantově „Komedii“.

Čistě historické bádání dnes již prolomilo onen způsob nazírání, který to, co následovalo po Dantově době, jako nejbližší kulturní období, charakterizoval, jako by to byla pouze jakási renesance, jakýsi návrat k nějaké starší době. Například Konrád Burdach (1859- 1936, profesor bádání o řeči a literatuře v Halle) líčí, že základem toho, co bylo jinak chápáno jen jako renesance, je vystupování elementárních sil, je elementární puzení projevující se na různých místech tehdejšího světa.

(poznámka překladatele: Viz vývody Rudolfa Steinera v osmi přednáškách „O iniciaci“, Mnichov 1912)

To naznačuje, jak je třeba ostře oddělit to, co zde v 15. století přichází, od toho, co leží před tím.

V Dantově básnickém díle nám velkolepým způsobem vystupuje vstříc něco, co můžeme pochopit, jen pokud se dokážeme vpravit do toho, co bylo ještě před-vědecké a před-umělecké. V Dantově díle se nám představuje něco - co máme zcela před sebou, pokud to chápeme z celé duševní nálady, která se v tom vyžívá - jako mocné vzplanutí všeho, co v průběhu celého příslušného období postupně vystupovalo. Znamená to přirozeně ještě něco zcela jiného, než cosi abstraktního, jak to chápeme dnes.

Smí být řečeno, že právě taková díla, jako je Dantova „Komedie“, poukazují na nutnost, propracovat se pomocí historických dokladů blíže k pochopení duchovního obsahu příslušných období. Dante je osobnost, vykazující na jedné straně zcela nezávislé myšlení, na druhé straně silně náboženské rysy. Lze říci, že právě na Dantovi můžeme studovat náboženský element doby. Potřebujeme tu už jen srovnání s jinými jevy tohoto období, například s malbami Giotta (1266-1337). Tu také shledáme, že výtvarný umělec Giotto se nachází mnohem intenzivnějším způsobem v probleskujících červánkách nového období, které má následovat, neboť se už mnohem více rozloučil se starým obdobím, zatímco v básníku Dantovi můžeme vidět osobnost, skrze kterou, zahloubáme-li se do ní, dospíváme přímo k prožití ještě starého období.

Vnější empirickým dokladům o průběhu dějin můžeme porozumět jen tehdy, vezmeme-li v úvahu možnost, že se také mnohé z toho, pro naplnění čeho existovaly v dané době duchovní síly, nemuselo stát. A můžeme-li takové síly sledovat až do jednotlivých osobností, pak budeme moci odpovědět také něco pozitivního na otázku, co by se stalo, kdyby například v příslušné době Dante nežil.

Stanou-li se nám příslušné základní síly bezprostředně životem, namísto toho, aby figurovaly jen v našich teoretických pojmech a představách, pak zejména v našich historických úvahách zapříčiní srůstání těchto vývojových sil bytí s člověkem. V těchto silách konec konců člověk vnitřně žije a nesmí v nich tedy zůstat nevědomý. Vždy totiž působí také určité úpadkové síly. My však máme pochopit síly rozkvětu.